ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
209-321-3771

'ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੇਵਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸੁਮੇਲ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਡਾ. ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਇਹ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਜੋ ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਲਗਭਗ 3.5 ਤੋਂ 4 ਲੱਖ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਓਰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 15 ਲੱਖ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਤਪਾਦਨ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਦਖਲੀ ਨੋਟਿਸ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ 'ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਦਯੋਗਹੀਨਤਾ/ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ' 'ਸਾਡੇ ਲੋਕ' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਫ਼ਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।' — ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਦਯੋਗਹੀਨਤਾ/ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ

ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ। ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਭ੍ਰਮਣਾ ਹੈ ਜੋ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਆਓ ਹੁਣ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਾਰ ਰਾਜ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ - 1222 ਕਿਲੋਮੀਟਰ
ਰਾਜਸਥਾਨ - 1179 ਕਿਲੋਮੀਟਰ
ਗੁਜਰਾਤ - 506 ਕਿਲੋਮੀਟਰ
ਪੰਜਾਬ - 425 ਕਿਲੋਮੀਟਰ

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਰਹੱਦ 3323 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

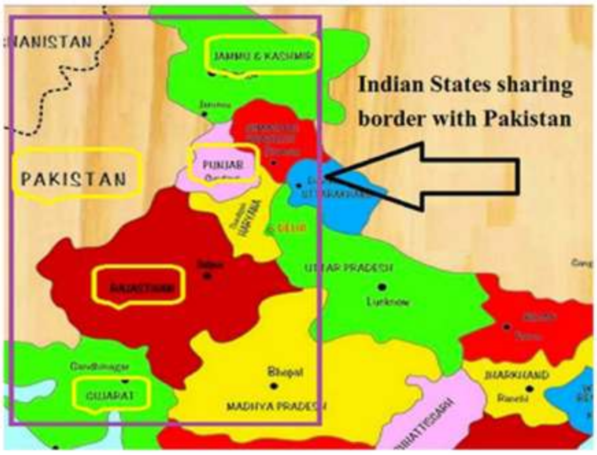

ਨਕਸ਼ਾ 1
(ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਹੱਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ)

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਤੋਂ ਵਾਘਾ ਸਰਹੱਦ ਤੱਕ ਸੜਕ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰੀ ਲਗਭਗ 250 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

ਨਕਸ਼ਾ 2
(ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਵਾਘਾ ਸਰਹੱਦ ਤੱਕ ਦੀ ਦੂਰੀ)

ਗਾਂਧੀਨਗਰ (ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਤੋਂ ਨਡਾਬੇਟ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਹੱਦ ਤੱਕ ਦੂਰੀ ਲਗਭਗ 227 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

ਨਕਸ਼ਾ 3
(ਗਾਂਧੀਨਗਰ ਤੋਂ ਨਡਾਬੇਟ ਸਰਹੱਦ ਤੱਕ ਦੀ ਦੂਰੀ)

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜੇ ਉਦਯੋਗਹੀਨਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ : ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਧਾਰਮਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਆਮ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਲਗਭਗ 3.5 ਤੋਂ 4 ਲੱਖ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਓਰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 15 ਲੱਖ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ, ਹੋਟਲ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ।

ਕੱਪੜਾ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਪਤਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਦੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਪੜਾ ਉਦਯੋਗ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਉਦਯੋਗ ਕਾਫ਼ੀ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਦਯੋਗ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਬੋਰਡਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖੰਨਾ ਪੇਪਰ ਮਿਲ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਗਜ਼ ਮਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੀਸਾਇਕਲ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਤਪਾਦਨ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

ਨਾਹਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ - ਲਗਭਗ 40% ਉਤਪਾਦਨ ਹੁਣ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ
ਵਰਧਮਾਨ - ਕਈ ਇਕਾਈਆਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਟਰਾਇਡੈਂਟ - ਲਗਭਗ 50% ਉਤਪਾਦਨ ਹੁਣ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ

ਇਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਲੰਧਰ : ਜਲੰਧਰ ਕਦੇ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਉਦਯੋਗ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੀਰਠ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਪੜੇ ਅਤੇ ਗਾਰਮੈਂਟ ਉਦਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕਈ ਇਕਾਈਆਂ ਵੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਲੁਧਿਆਣਾ : ਲੁਧਿਆਣਾ ਕਦੇ "ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੈਨਚੈਸਟਰ" ਕਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਹੌਜ਼ਰੀ ਉਦਯੋਗ ਬਹੁਤ ਵਿਕਸਿਤ ਸੀ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੈਮਾਨਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਕੇਂਦਰ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਉਦਯੋਗ

1. ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਹੌਜ਼ਰੀ ਉਦਯੋਗ
ਇਹ ਉਦਯੋਗ ਹੁਣ ਗੁਜਰਾਤ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

2. ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੀਨ ਟੂਲ, ਸਾਈਕਲ ਪਾਰਟ ਅਤੇ ਆਟੋ ਪਾਰਟ ਉਦਯੋਗ ਕਾਫ਼ੀ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ।

3. ਸਾਈਕਲ ਉਦਯੋਗ
ਕਈ ਛੋਟੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਹੁਣ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਅਤੇ ਜੈਪੁਰ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈਆਂ ਹਨ।

4. ਚਮੜਾ ਉਦਯੋਗ
ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਹੁਣ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈਆਂ ਹਨ।

5. ਚੌਲ ਅਤੇ ਆਟਾ ਮਿਲਾਂ
ਕਈ ਮਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈਆਂ ਹਨ।

6. ਰਸਾਇਣ ਅਤੇ ਪੇਂਟ ਉਦਯੋਗ
ਉੱਚ ਖ਼ਰਚ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਕਾਰਨ ਕਈ ਇਕਾਈਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ : ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਦੇ "ਸਟੀਲ ਸਿਟੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰ ਅੱਜ:

ਤੀਜੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਟੀਲ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਗਏ

2008 ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਨੇ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

2012-2015 ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਟੈਕਸ ਵਧਣ ਨਾਲ ਨਫ਼ਾ ਘਟ ਗਿਆ।

ਉਦਯੋਗਹੀਨਤਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਕਾਰਨ

ਕਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

1. ਚੀਨ ਵਲੋਂ ਸਸਤਾ ਸਮਾਨ
2. ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ
3. ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਦੂਰੀ
4. ਸਟੀਲ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਕੋਲ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਜਾਣਾ
5. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ (SEZ)

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ (SEZ)

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ (Special Economic Zone) 2005-2006 ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਟੈਕਸ ਵਿੱਚ ਛੂਟ
ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਡਿਊਟੀ-ਮੁਕਤ ਆਯਾਤ
ਆਸਾਨ ਕਸਟਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
ਚੰਗਾ ਢਾਂਚਾ
ਸਰਲ ਨਿਯਮ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਵੇਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁਰਾਣੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵੱਲ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਕਰਨਾ।

ਪਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਦਯੋਗ ਉੱਥੇ ਲਿਜਾਏ ਗਏ।

ਅੰਤਿਮ ਸਾਰ

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਘਰ ਮਾਲਕ ਆਪਣਾ ਘਰ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਜੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮਾਲਕ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਕਸਰ ਮੰਦਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਘਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ — ਜਿਵੇਂ ਨਲਕੇ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਭਰ ਦੇਣਾ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਦਖਲੀ ਨੋਟਿਸ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੇਗੀ, ਉਤਨੀ ਜਲਦੀ ਅਸੀਂ ਬਚੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ।